

AKTON d.o.o.

Bani 75

10 010 ZAGREB,

Tel: +385 1 / 8000 901

Fax:+385 1 / 8000 915

E-mail: info@akton.hr www.akton.hr

OIB: 68125341711

Zagrebačka banka d.d.: 2360000-1101821292

Raiffeisen bank: 2484008-1102851180

Hrvatska HAKOM za poštu i elektroničke komunikacije

Jurišićeva 13

HR-10 000 ZAGREB

Zagreb, 16.03.2010.

Predmet: Komentari na Prijedlog odluke o djelomičnom ukidanju odluke iz analize tržišta završavanja poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu

Poštovani,

Sukladno otvorenoj javnoj raspravi sa temom "Prijedlog odluke o djelomičnom ukidanju odluke iz analize tržišta završavanja poziva u pokretnu javnu komunikacijsku mrežu" ovim putem Vam dostavljam komentare i primjedbe na Prijedlog rješenja izdan od HAKOM-a od 12. veljače 2010.

1. Vjerujemo i smatramo da prijedlog Odluke te način postupanja Vijeća HAKOM-a u ovom slučaju polazi od premise da pokretači prijedloga, mobilni operateri, u segmentu terminacije mobilnog prometa u svoje mobilne mreže svoje uvjete poslovanja temelje na uvjetima slobodnog tržišta te da se cijene i ostali uvjeti definiraju na komercijalnoj osnovi. Komercijalno određivanje uvjeta poslovanja bilo je omogućeno do donošenja Odluke HAKOM-a Klasa:344-01/09-01/1078, Ur.br.:376-11-09-01 od 17.srpnja 2009 gdje su jasno definirani uvjeti izjednačavanja cijena nacionalne i međunarodne terminacije u mreže mobilnih operatera. Ukoliko bi mobilni operateri svoje postupanje definirali sukladno gore navedenoj premisi smatramo da ne bi bilo potrebe donositi rješenja koja su navedena u Odluci od 17.srpnja 2009 jer bi to podrazumijevalo da u tom segmentu poslovanja vrijede uvjeti slobodnog tržišta što svim sudionicima u tom tržištu omogućava slobodno kreiranje tržišnih uvjeta poslovanja kao što su cijena, uvjeti i načini plaćanja, načini povezivanja, količine prometa i ostalo. Komercijalni uvjeti tržišnog poslovanja vladaju na međunarodnom tržištu terminacije i originacije govornog prometa te zbog postojanja više ponuđača i kupaca vladaju tržišni uvjeti. Naravno da i takvom tržištu nešto bolje uvjete nude operateri/dobavljači usluga iz domicilnih zemalja jer imaju direktne interkonekcije do nacionalnih operatera i na kraju imaju vlastitu korisničku bazu. Blagodatima slobodnog tržišta koriste se i hrvatski mobilni operateri kada terminiraju promet u određene međunarodne destinacije, te prilikom terminacije prometa u međunarodne destinacije imaju više mogućnosti, te sami biraju između onih operatera koji im najviše pogoduju svojim uvjetima. Nažalost u postojećim uvjetima poslovanja u segmentu terminacije međunarodnog prometa ne vladaju komercijalni uvjeti poslovanja nego nasuprot tome vladaju monopolistički uvjeti strogo zatvorenog tržišta. Odlukom od 17.srpnja 2009 godine Vijeće HAKOM-a je u točki 1. predmetne Odluke jasno odredilo da su T-Mobile, Vipnet i Tele 2 operateri sa značajni tržišnim udjelom sa posebnom naznakom da je HAKOM u dokumentu Analiza tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu" (u nastavku teksta Analiza tržišta) iz srpnja 2009 godine u točki 8.1 Tržišni udjeli operatora na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu samo navelo da:

“ Sukladno analizi zaprimljenih podataka te uzimajući u obzir prethodno navedeno, HAKOM je utvrdila postojanje značajne tržišne snage na tržištu usluga završavanja (terminacije) poziva u pokretnim mrežama. Naime, kao što je i spomenuto u petom poglavlju ovog dokumenta, HAKOM je utvrdila 3 mjerodavna tržišta koja se odnose na pružanje usluge završavanja (terminacije) prometa u pokretnim mrežama. Svaki operator na tržištu završavanja (terminacije) poziva u vlastitu mrežu ima 100%-tni tržišni udjel.

Tržišni udjel od 100% odnosno dominantni položaj koji ima svaki od pokretnih operatora u vlastitoj mreži ukazuju na prevladavajuću tržišnu moć operatora T-Mobile-a, Vipnet-a i Tele2 koju svaki zasebno uživa na tržištu završavanja (terminacije) poziva u vlastitu mrežu.

Iz gore navedenog jasno je vidljivo da mobilni operateri koji su tražitelji zahtjeva za deregulacijom dijela tržišta imaju monopolistički položaj te da tržišno natjecanje u ovom slučaju nije moguće, a samim time i poslovanje na komercijalnoj razini. Također sama HAKOM u nastavku predmetne Analize u točkama 9.4 *Prepreke razvoju tržišnog natjecanja na tržištu završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu* i točkama 9.4.2 *Previsoke cijene usluge završavanja (terminacije) poziva* i 9.4.3 *Prešutni sporazumi* jasno upozorio na mogućnosti problema na tržištu u slučaju odsutnosti regulacije tog dijela tržišta. Opravdanost ovakvog upozorenja vidljiva je i u potpunosti opravdana.

2. Iako se u Prijedlogu Odluke predlaže da se segment tržišta završavanja (terminacije) međunarodnih poziva u deregulira i da se mobilnim operatorima omogući samostalno kreiranje cijena terminacije međunarodnih poziva kao što je bilo prije Odluke od 17.srpnja 2009, odmah se u nastavku *Obrazloženja Prijedloga Odluke* jasno navodi cijena terminacije poziva od 0,90 kn te se na taj način sugerira iznos koji bi mogao/trebao biti za predmetnu uslugu. Ovakvim postupanjem smatramo da sam predlagatelj Odluke, u ovom slučaju Vijeće HAKOM-a utječe na dio tržišta koji smatra da bi trebao biti dereguliran te diskutira o cijeni usluge. Time smatramo da se bitno narušava mogućnost komercijalnog poslovanja te da će sukladno dosadašnjoj praksi mobilni operateri moći ponašati kao što je HAKOM u Analizi tržišta i utvrdila, kao monopolisti.

Trenutno se nalazimo u situaciji gdje mobilni operateri imaju mogućnost slobodnog pristupanja međunarodnom tržištu i komercijalnog kreiranja politike cijena svojih odlaznih poziva na međunarodno tržište dok se na nacionalnom tržištu ponašaju dijametralno suprotno, sukladno monopolističkom položaju.

i tako se ponašaju smatramo da su ostali nacionalni operateri, bez obzira na veličinu, u nepovoljnom položaju te da se takvim načinom poslovanja omogućavaju mogućnosti radnji na štetu ostalih nacionalnih operatera. Naime u uvjetima kada je jasno definirana jedna cijena terminacije poziva u mrežu mobilnih operatera (0,56 kn) te kako je sama HAKOM Odlukom od 17.srpnja 2009 godine i pripadajućom Analizom tržišta definirala da mobilni operateri imaju identični **trošak** terminacije poziva bez obzira u kojoj mreži je nastao (nacionalnoj ili međunarodnoj) smatramo da se ovakvim postupanje otvara veliki prostor za manipulaciju na štetu ostalih nacionalnih operatera. U slučaju primjene Prijedloga Odluke mobilni operateri će usprkos trošku od 0,56 kn hrvatskim nacionalnim operaterima za usluge terminacije međunarodnog prometa naplaćivati cijenu od 0,90 kn ostvarujući ekstra profit. Na međunarodnom tržištu koje HAKOM nije u mogućnosti nadgledati mobilni operatera mogu isti taj promet terminirati po cijeni nižoj od 0,90 kn.

Argumenti za ovakvu tvrdnju leže u činjenici da je već duže vrijeme usluge terminacije međunarodnih poziva u hrvatske mobilne mreže se na međunarodnom tržištu mogu realizirati po cijeni znatno nižoj od protuvrijednosti 0,90 kn ili 0,1232 € (tečaj 1,00 € = 7,3 kn). Ovu tvrdnju moguće je potkrijepiti i čvrstim dokazima, te su hrvatski operateri su već neko vrijeme upoznati sa ovom činjenicom. Ovakav način poslovanje je u telekomunikacijama suprotan bilo kakvoj logici gdje treća strana (operater) ima bolje uvjete poslovanja od operatera koji ima direktnu interkonekciju sa operatorom.

Ovakvom postupanje hrvatske nacionalne operatere umjesto u povoljniji položaj dovodi u znatno nepovoljniji i nekonkurentniji položaj i na jasan način nemeće pitanje izgubljene dobiti za nacionalne operatere koji su također uložili znatna sredstva u razvoj tržišta, infrastrukturu i međupovezivanje.

S obzirom da je sama HAKOM jasno definirala tko je jedini u mogućnosti terminirati promete u mreže hrvatskih mobilnih operatera jasno se nameće zaključak tko je u mogućnosti međunarodnim operaterima ponuditi cijene niže od onih koje imaju hrvatski operateri.

Mobilni operatori sami su izračunali potencijalni gubitak njihove dodatne marže/profita, u iznosu od 100.000.000 kn prema jednostavnom računom može se doći do ukupnog broja terminiranih minuta u hrvatske mobilne mreže, a to je okvirno oko 250.000.000 minuta. Sukladno tome jednostavnom kalkulacijom može se utvrditi stvarno stanje i omjer terminacije međunarodnog prometa putem hrvatskih nacionalnih operatera i putem drugih međunarodnih operatera. S obzirom da se radi o izuzetno značajnom broju terminiranih minuta te da se radi o prometu kojeg se stvara putem nereguliranog dijela tržišta, međunarodnog tržišta te radi detaljnijeg izračuna poslovne štete predlažemo da se izvrši razrada terminiranog prometa putem međunarodnih operatera i prometa terminiranog putem nacionalnih operatera. Smatramo da je u cilju zaštite interesa svih nacionalnih operatera da što veće dio terminacije međunarodnog prometa bude terminiran preko nacionalnih operatera a ne od međunarodnih operatera.

Napominjemo da je u zemljama Europske Unije uvedena praksa izjednačavanja cijena terminacije međunarodnog i nacionalnog prometa baš zbog izbjegavanja situacija pogodovanja međunarodnim i inozemnim operaterima.

3. Predlagatelj Odluke također polazi od presumpcije da će smanjenje nabavnih cijena za nacionalne operatere promptno rezultirati i smanjenjem cijena na međunarodnom tržištu, što bi na kraju rezultiralo i smanjenjem likvidnosti i odljevom novca iz Republike Hrvatske. Ovakva tvrdnja bi imala smisla ukoliko se izostavi izuzetno bitna činjenica vezana uz druge nacionalne operatore. Naime izjednačavanjem cijene ostali nacionalni operatori postali ravnopravniji takmaci na tržištu međunarodne terminacije te bi mogli značajno povećati vlastite prihode i dobit što bi rezultiralo povećanjem likvidnosti koja je u fiksnih operatora u današnje vrijeme krize izuzetno ugrožena.
4. Cjenovna politika i politika marži i zarade poslovna stvar svakog pojedinog operatera. Smatramo da predloženi uvjeti izuzetno visoke nabavne cijene te trenutno minimalne marže uglavnom nametnute od strane međunarodnih operatera koji su vrlo često vlasnički povezani sa nacionalnim mobilnim operaterima, te onemogućuju bilo kakvo poslovanje ostalih nacionalnih operatera te ih se suzbija u ovom tržišnom segmentu gdje osim mobilnih operatera samih drugi operateri nemaju ravnopravan pristup tržištu.

5. Argumenti da bi se smanjenjem sadašnje cijene terminacije sa 0,90 kn na cijenu na 0,56 kn po minuti značajno smanjila vrijednost tržišta mobilnih elektoničkih komunikacija i cijelokupnog tržišta elektorničkih komunikacija nisu opravdani te ih smatramo paušalnom ocjenom. Protuteža ovakvoj tvrdnji da bi se smanjenjem cijena smanjila i vrijednost tržišta vidimo u činjenici je liberalizacijom tržišta i ukidanjem monopolističkog položaja pojedinih operatera u razdoblju od 2002 do danas došlo do snižavanja cijena telekomunikacijskih usluga na maloprodajnom i veleprodajnom tržištu. Suprotno logici Prijedloga Odluke u navedenom razdoblju došlo je do uzleta tržišta i povećanja broja korisnika, sudionika u tržištu/ operatera i samim time ukupne vrijednosti tržišta. Prema logici mobilnih operatera visoke cijene i monopolistički položaj je garnacija visoke vrijednosti tržišta, a što u potpunosti u suprotnosti sa načelima liberalnih tržišta i EU načelim slobodno tržišnog poslovanje. Egzaktni dokazi o povezivosti nižih cijena i veličine tržišta nalazimo u brojnim dokumentima i analizama Agencije dostupnim na webu u segmentu Pregled tržišta. Smatramo da tvrdnje mobilnih operatera o negativnoj korelaciji između povećanja cijena terminacije međunarodnih poziva i hrvatskoj tržišta elektoničkih komunikacija nisu baš sukladne postojećim podacima o veličini tržišta predlažemo da njihov način izračuna bude javno dostupan na ovoj raspravi ili u nekim drugim dokumentima.

Politiku visokih cijena terminacije na žalost plaćaju i krajnji korisnici na više načina. Najekspoziraniji način je u slučaju roaminga, kada pozive hrvatskih korisnika mobilnih mreža prenosi inozemni međunarodni operater u hrvatske mobilne mreže te je dužan platiti visoku cijenu terminacije koju na kraju plaća hrvatski korisnik. Iako se uglavnom vodi računa o hrvatskim korisnicima usluga na području Republike Hrvatske smatramo da se ne smiju izostaviti hrvatski korisnici koji putuju u inozemstvo u razne svrhe, poslovno, obiteljski, turistički. Zbog ne zanemarivog broja korisnika koji u inozemstvu nemaju mogućnosti izbora načina komunikacije te su prisiljeni plaćati izuzetno visoke cijene roaminga za primljene i odlazne pozive.

Također je u međusobnim međuoperaterskim odnosima na međunarodnom tržištu faktor cijene izuzetno važan, te visoke cijene terminacije prometa u hrvatske mobilne mreže rezultiraju višim cijenama terminacije poziva iz hrvatskih mobilnih mreža u mreže inozemnih operatera, a što na kraju opet plaćaju hrvatski korisnici.

6. Odluka HAKOM-a od 17.srpnja 2009 godine i Analiza tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu pokretnu javnu komunikacijsku mrežu u potpunosti su odrađene sukladno važećem Zakonu o Elektoničkim komunikacijama (u nastavku ZEK) te sukladno mjerodavnim Smjernicama Europske Komisije o analizi i utvrđivanju značajne tržišne snage sukladno zajedničkom regulatornom okviru za elektoničke komunikacijske mreže i usluge. Radi se regulatornom okviru koji je implementiran u zemljama Europske unije i u Republici Hrvatskoj putem ZEK.

S obzirom da su člancima 52.do 65. ZEK precizno definirane regulatorne obaveze kojih se HAKOM striktno pridržavao te sukladno tome i proveo postupak Analize tržišta i sukladno rezultatima i zakonskim obavezama donio Odluku 17.srpnja 2009 godine. Sukladno obavezama iz članaka 58. do 65. ZEK HAKOM je odredio regulatorne obaveze navedene u predmetnim člancima. S obzirom da je HAKOM u predmetnim dokumentima u potpunosti ispoštivao zakonodavne obaveze te da je u Analizi tržišta u točki 5.6. *Stajalište nadležnog regulatornog tijela o određivanju mjerodavnog tržišta* jasno odredio definirao mjerodavna tržišta i to na način da su svim trima mobilnim operatorima određena tržišta završavanja (terminacije) poziva u mrežu mobilnog operatora **neovisno o nacionalnoj elektoničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.**

Nadalje kako bi izbjegli kriva tumačenja predmetne rečenice HAKOM je u naknadno pismenim obrazloženjima jasno definirao da se sukladno gore navedenoj definiciji tržišta radi o pozivima koji su upućeni u mreže mobilnih operatera iz mreža drugih nacionalnih operatera neovisno da li je poziv predan ili započet u mreži operatera iz kojeg je upućen poziv.

Prijedlog Odluke koji je stavljen na raspravu na očiti način nije u skladu sa jasno određenim tržištem, te radi razliku između poziva nastalih i predanih u mreži nacionalnih operatera. Provedena Analiza tržišta ima punopravno uporište u ZEK i preporukama Europske komisije smatramo da je bilo kakvo drugačije tumačenje tržišta završavanja (terminacije) poziva nije sukladno navedenim aktima. Isto obrazloženje je jasno navedeno u *Obrazloženju Odluke od 07.prosinca 2009 godine* iz čega je jasno vidljivo da je tržište definirano na zakonom propisan način. Ovim Prijedlogom Odluke indirektno se ukida mjerodavno tržište definirano Analizom tržišta i Odlukom od 17.srpnja 2009 jer nije relano da se za isto tržište te identične usluge na istom naknadno određuje dioba usluga i cijena.

ZAKLJUČAK:

Smatramo da bi primjermom Prijedloga Odluke hrvatski nacionalni operateri ponovo bili u nepovoljnijem položaju te bi se nastavila dosadašnja praksa pogodovanja međunarodnim operatorima. Također smatramo da su odluke donesene Odlukom od 17.srpnja i Analizom tržišta u potpunosti idu u smjeru izjednačavanja tržišta te primjenu pozitivne prakse iz zemalja Europske Unije. Budući da su mobilni operateri u Republici Hrvatskoj u većinskom vlasništvu operatera koji posluju na području EU svjesni su činjenice o realnosti primjene postojećih Odluka te su izuzetno dobro upoznati sa pravnom regulativom EU i stoga nisu ni pokušali bitno utjecati na postojeće Odluke nego samo nastoje dobiti odgodu do ulaska Republike Hrvatske u Europsku Uniju. Slično predloženoj logici mobilnih operatera mogli bi se regulirati primjena cjelokupne zakonske regulative vezana uz primjenu europskih normi i praksi, a što nije u skladu sa preuzetim obvezama spram EU. Uzevši u obzir gore navedeno i neminovnosti primjene već donešenih Odluka smatramo da je ovaj pokušaj mobilnih operatera samo jedan način odugovlačenja primjene te što zadržavanja postojećeg stanja i stjecanja ekstra profita. U prilog tome ide činjenica da su od 01.listopada do 01.prosinca imali obavezu da sa operaterima sa kojima imaju već realizirane interkonekcije potpišu anekse postojećih ugovora sa uvjetima sukladno Odluci od 17.srpnja 2009 i Analizi tržišta, ali isto nije napravljeno već se išlo u odgodu iste.

S obzirom na sve gore navedene argumente i zaključke predlažemo da se tekst Prijedlog Odluke u potpunosti odbaci te da se mobilnim operaterima naloži hitna primjena već donesenih Odluka i obaveza.

Akton d.o.o.